

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ"
для студентів напряму підготовки
6.030601 "Менеджмент"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри менеджменту та бізнесу.
Протокол № 1 від 28.08.2012 р.

Укладач Красноносова О. М.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Бізнес-планування"
для студентів напряму підготовки 6.030601 "Менеджмент" денної
форми навчання / укл. О. М. Красноносова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. –
36 с. (Укр. мов.)

Подано тематику навчальної дисципліни, що має сформувати й закріпити у студентів вміння та навички щодо використання економічних методів і методів обробки інформації про поточний стан та планування розвитку підприємницької діяльності.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030601 "Менеджмент" денної форми навчання.

Вступ

Розвиток ринкових відносин в економіці країни сприяє активізації діяльності суб'єктів господарювання, наслідком цього процесу є поява нових форм організації бізнесу. Первинним завданням управління діяльністю є реалізація функції планування.

Планування — це діяльність, що полягає в розробці і практичному здійсненні планів, що визначають майбутній стан економічної системи, шляхів способів і засобів його досягнення.

Планування підприємницької діяльності дозволяє:

здійснити чітку координацію зусиль щодо досягнення поставлених цілей;

визначити показники підприємницької діяльності, необхідні для подальшого контролю;

підготуватися до раптових змін ринкової кон'юнктури;

чітко формалізувати обов'язки і відповідальність менеджерів усіх рівнів.

Основним документом планування підприємницької діяльності є бізнес-план.

Планування є нормою будь-якої підприємницької діяльності.

Мета навчальної дисципліни: формування системи знань з методології розроблення перспективних планів підприємницької діяльності.

Для досягнення зазначеної мети поставлені такі **основні завдання:**

здійснення аналізу сучасних теоретичних підходів щодо процесу бізнес-планування підприємницької діяльності;

обґрунтування функцій та визначення змісту процесу бізнес-планування діяльності;

опанування форм, методів і процесу бізнес-планування;

вивчення структури і технології розроблення типових бізнес-планів щодо економічного і соціального розвитку суб'єкта господарювання;

вивчення складу планових показників і методики їх розрахунку;

обґрунтування необхідності розробки стратегічних і тактичних планів та програм як інструментів реалізації основних функцій управління діяльністю.

Об'єктом навчальної дисципліни є процес бізнес-планування господарчої діяльності.

Предметом навчальної дисципліни є теоретичні та прикладні аспекти визначення планових показників, як орієнтирів розвитку бізнес-процесів.

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрями підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних ECTS – 3, у тому числі: змістовних модулів – 2, доповіді, завдання для самостійної роботи	Шифр та назва галузі знань: 0306 – "Менеджмент та адміністрування"	Вибіркова. Рік підготовки: 4. Семестр: 2 (8)
Кількість годин за змістовними модулями: модуль 1 – 54, модуль 2 – 54. Усього – 108 годин	Шифр та назва напрямку підготовки: 6.030601 – "Менеджмент"	Лекції (теоретична підготовка) – 10 годин. Лабораторні заняття – 20 годин. Індивідуальна робота – 6 годин. Самостійна робота – 72 години
Кількість тижнів викладення навчальної дисципліни: 10, кількість годин на тиждень: 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: ПМК

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Необхідна навчальна база перед початком вивчення нової дисципліни

Вивчення даної дисципліни вимагає знань, вмінь та навичок, отриманих студентами в процесі вивчення таких дисциплін, як "Планування в організації", "Економічна теорія", "Теорія менеджменту", "Економічний аналіз", "Фінанси", "Інформатика".

У результаті вивчення дисципліни студенту необхідно набути таких компетентностей (табл. 2).

Таблиця 2

**Вимоги до компетентностей, які повинен здобути студент,
що вивчає навчальну дисципліну**

Назва компетентності	Зміст компетентності	Вміння студента щодо даної компетентності
1	2	3
1. Аналітична	1.1. Здатність формувати системи показників для проведення комплексного дослідження суб'єктів господарської діяльності	1.1.1. Аналізувати, теоретично та експериментально досліджувати дані для вирішення актуальних соціально-економічних завдань. 1.1.2. Обирати та використовувати систему показників для дослідження суб'єктів економічної діяльності. 1.1.3. Виявляти структурні закономірності розвитку бізнес-процесів. 1.1.4. Систематизувати та узагальнювати великі масиви статистичних даних, поєднувати кількісні та якісні методи аналізу економічних процесів. 1.1.5. Проводити комплексний аналіз діяльності суб'єкта господарювання. 1.1.6. Визначати джерела формування прибутку, розраховувати вплив факторів на величину прибутку й розробляти заходи щодо його зростання
	1.2. Здатність обґрунтовувати методи дослідження результативності роботи суб'єктів підприємницької діяльності	1.2.1. Обґрунтовувати необхідність обліку усієї сукупності факторів для визначення стратегії розвитку суб'єктів господарської діяльності. 1.2.2. Уміти формувати пропозиції щодо резервів поліпшення діяльності. 1.2.3. Професійно застосовувати на практиці методи аналізу економічної інформації. 1.2.4. Адаптувати та супроводжувати прийняття ефективних управлінських рішень на основі аналізу економічної інформації. 1.2.5. Складати ґрунтовні аналітичні огляди, інформаційні записки за результатами аналізу бізнес-процесів

1	2	3
2. Планова	2.1. Здатність планувати обсяг продажів	2.1.1. Визначати цілі та пріоритети у розвитку фінансово-господарської діяльності суб'єктів. 2.1.2. Формувати місію та стратегію розвитку підприємств та організацій на основі зібраної та узагальненої інформації
	2.2. Здатність формувати стратегічні та тактичні плани розвитку фінансово-господарської діяльності суб'єктів	2.2.1. Формувати тактичні плани на основі оцінки економічного потенціалу та динаміки розвитку суб'єктів господарської діяльності. 2.2.2. Проводити комплексний аналіз суб'єктів господарської діяльності та розробляти плани на основі отриманих результатів дослідження
3. Прогностична	3.1. Здатність прогнозувати зміни показників діяльності суб'єктів господарської діяльності	3.1.1. Формувати прогноз розвитку фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарської діяльності. 3.1.2. Визначати тенденції результативності діяльності суб'єктів господарювання з метою розв'язання актуальних соціально-економічних завдань. 3.1.3. Визначати перспективи розвитку бізнесу підприємства. 3.1.4. Планувати виробничу програму підприємства і визначати її ресурсне забезпечення. 3.1.5. Визначати прогнозний рівень економічної кон'юнктури ринку
4. Контрольна	4.1. Здатність формувати звіти та аналітичні доповіді щодо динаміки розвитку суб'єктів господарської діяльності	4.1.1. На основі отриманих даних проводити перевірку достовірності обліку у суб'єктів господарської діяльності. 4.1.2. Складати попередні звіти за результатами, що були отримані суб'єктами господарської діяльності. 4.1.3. Формувати аналітичні довідки та звіти з усіх напрямів господарської діяльності. 4.1.4. Приймати самостійно важливі управлінські рішення щодо підвищення ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів

1	2	3
5. Інформаційна	5.1. Здатність формувати інформаційну базу для дослідження суб'єктів господарської діяльності	5.1.1. Здійснювати організацію та обробку внутрішньої та зовнішньої інформації про суб'єктів господарської діяльності. 5.1.2. Організовувати та проводити моніторинг суб'єктів господарської діяльності 5.1.3. Володіти нормативно-правовою базою щодо організації економіко-фінансового аналізу
6. Дослідницька	6.1. Здатність узагальнювати та систематизувати світовий досвід з питань дослідження суб'єктів господарської діяльності	6.1.1. Надавати об'єктивну оцінку суб'єктам господарської діяльності з погляду виконання прогностичних показників виробничих завдань та прогнозів. 6.1.2. За результатами аналізу складати інформаційні записки, аналітичні доповіді та огляди відповідно до потреб зацікавлених організацій. 6.1.3. Розробляти пропозиції щодо прийняття ефективних рішень, адаптувати та супроводжувати їх на основі аналізу інформації
7. Організаційна	7.1. Здатність організувати процес збору та обробки інформації на підприємстві та в організації	7.1.1. Надавати методичну і практичну допомогу менеджерам підприємства з питань своєчасного і правильного відображення фінансово-господарських операцій у формах звітності. 7.1.2. Забезпечувати складання і проходження документів звітності. 7.1.3. Формувати досконалий механізм переходу підприємства на інноваційну модель господарювання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні набути таких компетентностей згідно з Національною рамкою кваліфікацій:

знання:

основних економічних законів;

законодавчо-правової бази, що регулює господарчу діяльність;

науково-теоретичних основ процесу складання бізнес-планів господарчої діяльності;
основних планових показників та порядку їх визначення;

уміння:

основні поняття щодо бізнес-планування, формулювання мети та завдання бізнес-планування господарчої діяльності;

користування методикою складання бізнес-планів, проведення оцінки ефективності планів;

управляти процесом формування й оцінки планових показників діяльності суб'єкта господарювання;

обґрунтовувати доцільність встановлення планових показників діяльності суб'єкта господарювання;

володіти навичками організації планування процесу господарювання та методами розробки бізнес-планів розвитку підприємницької діяльності;

користування основами організації та ведення підприємницької діяльності, як складової національної економіки України;

комунікації:

здатність організовувати бізнес-процеси;

здатність отримувати, накопичувати, систематизувати та використовувати інформацію;

здатність створювати колектив для впровадження бізнес-ідей;

здатність координувати роботу у колективі;

автономність і відповідальність:

здатність прийняття самостійних рішень;

відповідальність за прийняті рішення;

здатність до оволодіння новими знаннями, прийомами та методами ведення бізнесу.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

При вивченні навчальної дисципліни "Бізнес-планування" студент має ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань. Тематичний

план дисципліни складається з двох модулів, кожен з яких об'єднує в собі відносно окремий самостійний блок тем, які логічно пов'язані між собою за змістом. Навчальний процес здійснюється за такими формами: лекційні та лабораторні заняття, самостійна робота студента. Структура залікового кредиту навчальної дисципліни наведена в табл. 3.

Таблиця 3

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

	Аудиторні заняття		Позааудиторні заняття	
	Лекції	Лабораторні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Змістовний модуль 1. Основи планування розвитку діяльності				
Тема 1. Сутність бізнес-планування та особливості його здійснення на підприємстві	1	2		6
Тема 2. Система планів підприємства	1	2	2	12
Тема 3. Маркетингові дослідження, планування збуту і контролю продукції				
Тема 4. Планування виробництва продукції	1	4	2	12
Тема 5. Матеріально-технічне забезпечення виробництва				
Тема 6. Забезпечення операційної діяльності виробничою потужністю	1	2		6
Змістовний модуль 2. Бізнес-планування діяльності підприємства				
Тема 7. Планування персоналу та оплата праці	2	2		12
Тема 8. Виробнича інфраструктура	2	2		6
Тема 9. Планування витрат на виробництво				
Тема 10. Фінансове планування і контроль на підприємстві	1	4	2	12
Тема 11. Планування і контроль оновлення продукції	1	2		6
Тема 12. Планування ризиків				
Кількість годин	10	20	6	72

3. Зміст дисципліни за модулями та темами

Змістовний модуль 1. Основи планування розвитку діяльності

Тема 1. Сутність бізнес-планування та особливості його здійснення на підприємстві

Зміст та предмет бізнес-планування господарчої діяльності. Завдання планування на виробництві. Основні планові показники. Організація контролю за виконанням планів на виробництві, що функціонує в умовах ринку.

Тема 2. Система планів підприємства

Нормативна база планування. Класифікація планів підприємства за строками. Структура та зміст довгострокових, середньострокових та короткострокових планів господарчої діяльності.

Тема 3. Маркетингові дослідження, планування збуту і контролю продукції

Мета маркетингового дослідження. Структура дослідження, його завдання та принципи. Напрями дослідження. Методологія проведення досліджень. Аналіз отриманої інформації. Джерела одержання інформації. Показники, що використовуються при складанні програми маркетингу з продукту. Планування збуту товарів. Контроль збутової діяльності.

Тема 4. Планування виробництва продукції

Зміст та склад плану виробництва та реалізації продукції підприємства. Основні планові показники щодо виробництва та реалізації продукції. Загальні вимоги щодо плану виробництва та реалізації продукції.

Тема 5. Матеріально-технічне забезпечення виробництва

Нормативна база планування матеріально-технічного забезпечення виробництва. Планування потреби в енергії. Планування ремонтних робіт. Планування потреби в оснастці.

Тема 6. Забезпечення операційної діяльності виробничою потужністю

Зміст поняття виробничої потужності. Порядок визначення виробничої потужності та планування обсягів виробництва продукції.

Змістовний модуль 2. Бізнес-планування діяльності підприємства

Тема 7. Планування персоналу та оплата праці

Зміст плану з праці. Планування чисельності робітників. Планування продуктивності праці. Планування заробітної плати. Планування показників з праці по підрозділах підприємства. Контроль виконання плану з праці.

Тема 8. Виробнича інфраструктура

Організаційна побудова підприємства. Характер взаємозв'язків між окремими службами підприємства. Визначення впливу специфіки господарчої діяльності на розвиток інфраструктури підприємства.

Тема 9. Планування витрат на виробництво

Планування витрат на виробництво окремих видів продукції. Планування собівартості продукції.

Тема 10. Фінансове планування і контроль на підприємстві

Склад і зміст фінансового плану підприємства. Баланс витрат та надходжень промислового підприємства. Планування розподілу прибутку. Основні джерела фінансування виробництва. Кредитування виробничої діяльності.

Тема 11. Планування і контроль оновлення продукції

Планування підвищення якості продукції. Планування виходу на нові сегменти ринку. Планування бюджету оновлення товарного асортименту.

Тема 12. Планування ризиків

Зміст та порядок розробки плану запобігання ризикам. Методика визначення ефективності організаційно-технічних заходів щодо

запобігання ризикам. Джерела фінансування організаційно-технічних заходів щодо запобігання ризиків.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. Основи планування розвитку діяльності

Тема 1. Сутність бізнес-планування та особливості його здійснення на підприємстві

1. Зміст та предмет бізнес-планування.
2. Основні планові показники.
3. Організація контролю за виконанням планів на виробництві, що функціонує в умовах ринку.

Література: [4; 16; 23].

Тема 2. Система планів підприємства

1. Нормативна база планування.
2. Класифікація планів підприємства за строками.
3. Структура та зміст довгострокових, середньострокових та короткострокових планів підприємства.

Література: [8; 12].

Тема 3. Маркетингові дослідження, планування збуту і контролю продукції

1. Мета маркетингового дослідження. Структура дослідження, його завдання та принципи.
2. Напрями дослідження. Методологія проведення досліджень.
3. Аналіз отриманої інформації.

Література: [4; 21].

Тема 4. Планування виробництва продукції

1. Зміст та склад плану виробництва та реалізації продукції підприємства.
2. Основні планові показники щодо виробництва та реалізації продукції.
3. Загальні вимоги щодо плану виробництва та реалізації продукції.

Література: [8; 12; 21].

Тема 5. Матеріально-технічне забезпечення виробництва

1. Нормативна база планування матеріально-технічного забезпечення виробництва.
2. Планування ремонтних робіт.
3. Планування потреби в оснащенні.

Література: [16; 21].

Тема 6. Забезпечення операційної діяльності виробничою потужністю

1. Зміст поняття виробничої потужності.
2. Визначення виробничої потужності підрозділів.
3. Планування обсягів виробництва продукції.

Література: [12; 16; 21].

Змістовний модуль 2. Бізнес-планування діяльності підприємства

Тема 7. Планування персоналу та оплати праці

1. Зміст плану з праці.
2. Планування чисельності робітників.
3. Планування заробітної плати.

Література: [4; 23].

Тема 8. Виробнича інфраструктура

1. Організаційна побудова підприємства.
2. Визначення впливу специфіки господарчої діяльності на розвиток інфраструктури підприємства.

Література: [4; 12; 16].

Тема 9. Планування витрат на виробництво

1. Планування витрат на виробництво окремих видів продукції.
2. Планування собівартості продукції.

Література: [8; 12; 21].

Тема 10. Фінансове планування і контроль на підприємстві

1. Склад і зміст фінансового плану підприємства.
2. Баланс витрат та надходжень промислового підприємства.
3. Основні джерела фінансування виробництва.

Література: [4; 12; 21].

Тема 11. Планування і контроль оновлення продукції

1. Планування підвищення якості продукції.
2. Планування виходу на нові сегменти ринку.
3. Планування бюджету оновлення товарного асортименту.

Література: [8; 12; 21].

Тема 12. Планування ризиків

1. Зміст та порядок розробки плану запобігання ризикам.
2. Методика визначення ефективності організаційно-технічних заходів щодо запобігання ризикам.
3. Джерела фінансування організаційно-технічних заходів щодо запобігання ризиків.

Література: [4; 23].

5. Плани лабораторних занять

Лабораторне заняття – це форма навчання, при якій викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом виконання студентом індивідуальних завдань.

Проведення лабораторного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – наборі завдань різної складності для розв'язання їх студентами на занятті за допомогою ПК.

Лабораторне заняття включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку та оцінювання (табл. 4).

Оцінки, які отримані студентом за окремі лабораторні заняття, враховуються при виставленні поточної модульної (практичний модульний контроль) оцінки з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 4

Перелік тем лабораторних занять

Тема	Теми лабораторних занять	Кількість годин
Змістовний модуль 1. Основи планування розвитку діяльності	1. Зміст основних планових показників	1
	2. Нормативна база планування	1
	3. Методологія проведення досліджень. Аналіз інформації	2
	4. Основні планові показники щодо виробництва та реалізації продукції	2
	5. Нормативна база планування матеріально-технічного забезпечення виробництва	2
	6. Порядок визначення виробничої потужності та планування обсягів виробництва продукції	2
Змістовний модуль 2. Бізнес-планування діяльності підприємства	7. Планування чисельності робітників. Планування продуктивності праці. Планування заробітної плати	1
	8. Характер взаємозв'язків між службами підприємства	1
	9. Планування собівартості продукції	2
	10. Баланс витрат та надходжень підприємства	2
	11. Планування бюджету оновлення асортименту	2
	12. Методика визначення ефективності організаційно-технічних заходів щодо запобігання ризикам	2

6. Завдання для самостійного опрацювання

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з вивченням матеріалу, який запропонований вітчизняними та закордонними авторами, спеціальної економічної літератури, нормативно-правових актів з питань складання бізнес-планів діяльності. Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з рекомендованою літературою.
3. Вивчення основних термінів та понять щодо бізнес-планування діяльності господарюючого суб'єкту та управління нею.
4. Підготовка до практичних занять, наукових дискусій, роботи в малих групах.
5. Контрольна перевірка особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю.
6. Робота над доповіддю.

Тема 1. Сутність планування та особливості його здійснення на підприємстві

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Завдання планування на виробництві.
2. Організація контролю за виконанням планів на виробництві, що функціонує в умовах ринку.

Теми доповіді

Планування та його роль у функціонуванні підприємства.

Методи, які застосовуються у плануванні підприємств.

Література: [1; 2; 4; 5].

Тема 2. Система планів підприємства

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Зміст довгострокових планів підприємств.
2. Зміст короткострокових планів підприємств.

Теми доповіді

1. Нормативне господарство підприємства.
2. Зміст та показники техніко-економічних планів підприємства.

Література: [1 – 4].

Тема 3. Маркетингові дослідження, планування збуту і контролю продукції

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Показники, що використовуються при складанні програми маркетингу з продукту.
2. Контроль збутової діяльності підприємства.

Теми доповіді

1. Показники ефективності роботи підприємств в умовах ринку та при планово-розподільчій системі.
2. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємств на ринку.

Література: [2 – 4].

Тема 4. Виробництво продукції

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Основні планові показники щодо виробництва продукції
2. Основні планові показники щодо реалізації продукції

Теми доповіді

1. Взаємовідносини техніки та економіки у плануванні підприємства.
2. Резервування виробничих ресурсів.
3. Методи державного впливу на планування підприємств у сучасних умовах.

Література: [3 – 6].

Тема 5. Матеріально-технічне забезпечення виробництва

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Планування потреби в енергії.
2. Планування ремонтних робіт.
3. Система планово-попереджувальних ремонтів.

Теми доповіді

1. Матеріально-технічне забезпечення виробництва.
2. Функції служби постачання на підприємстві.

Література: [3; 5 – 7].

Тема 6. Забезпечення операційної діяльності виробничою потужністю

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Поняття "вузьких місць" на виробництві.
2. Методи підвищення виробничої потужності підприємства.

Теми доповіді

1. Особливості регулювання ходу виробництва у різних типах.
2. Організація підвищення виробничої потужності підприємства

Література: [3; 6; 7].

Тема 7. Планування персоналу та оплата праці

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Планування показників з праці по підрозділах підприємства.
2. Контроль виконання плану з праці на промисловому підприємстві.

Теми доповіді

1. Продуктивність праці, її значення та планування на підприємстві.
2. Планування заробітної плати на підприємстві.

Література: [2; 3; 6; 24].

Тема 8. Виробнича інфраструктура

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Характер взаємозв'язків між окремими службами підприємства.
2. Визначення впливу специфіки господарчої діяльності на розвиток інфраструктури підприємства.

Теми доповіді

1. Організаційна побудова підприємства.
 2. Організація взаємозв'язків між окремими службами підприємства
- Література:** [2; 3; 5].

Тема 9. Планування витрат на виробництво

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Зміст статей калькуляції.
2. Зміст елементів витрат.

Теми доповіді

1. Собівартість продукції та шляхи її зниження на підприємстві.
2. Планування зниження витрат.

Література: [3; 5 – 7].

Тема 10. Фінансове планування і контроль на підприємстві

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Баланс витрат та надходжень промислового підприємства.
2. Планування розподілу прибутку.
3. Основні джерела фінансування виробництва.

Теми доповіді

1. Вартісні показники обсягу виробництва.
2. Порядок розподілу прибутку по результатах господарчої діяльності на підприємстві.

Література: [2; 3; 5; 6].

Тема 11. Планування і контроль оновлення продукції

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Планування виходу на нові сегменти ринку.
2. Планування бюджету оновлення товарного асортименту.

Теми доповіді

1. Планування номенклатури товарного випуску.
2. Стратегії виходу фірми на товарний ринок.

Література: [2; 3; 5; 6].

Тема 12. Планування ризиків

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Методика визначення ефективності організаційно-технічних заходів щодо запобігання ризиків.

2. Джерела фінансування організаційно-технічних заходів щодо запобігання ризиків.

3. Визначення впливу страхування на зниження ризиковості діяльності.

Теми доповіді

1. Проблеми визначення впливу страхування на ризиковість діяльності.

2. Порядок планування організаційно-технічних заходів щодо зниження ризиків.

Література: [2; 3; 5; 6].

7. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Чому планомірність та пропорційність вважаються об'єктивними рисами зростання виробництва?

2. Які принципи планування підприємств вам знайомі? Охарактеризуйте їх.

3. Чим відрізняються дві моделі планування підприємств: жорстка централізована та ринкова?

4. Надайте характеристику балансового методу планування та галузі його застосування на підприємствах.

5. Що дає застосування нормативного методу планування на підприємствах?

6. Які класифікації норм та нормативів вам відомі? Охарактеризуйте їх.

7. Що таке незбалансованість планів? Наведіть приклади.

8. Як розробляються норми та нормативи?

9. Чому ціна вважається найважливішим економічним нормативом?

10. У чому різниця між техніко-економічним та оперативно-виробничим плануванням?

11. Які органи планування існують на підприємствах?

12. В чому значення підвищення ефективності роботи для підприємства?

13. Яку економію розраховують при розробці організаційних заходів?
14. Що таке виробнича потужність підприємства?
15. Що таке "вузькі місця" на підприємстві та як їх ліквідувати?
16. Як планують виробничу потужність?
17. Як розрахувати плановий фонд часу роботи устаткування?
18. Що таке виробнича програма підприємства? Як вона встановлюється?
19. Які існують натуральні та вартісні показники плану виробництва та реалізації продукції?
20. Товарна продукція, її зміст та планування.
21. Що більше: товарна чи валова продукція, товарна чи реалізована продукція?
22. Як планується обсяг реалізованої продукції?
23. У чому значення і зміст, та який порядок розробки плану з праці, заробітної плати та кадрів підприємства?
24. Як розрахувати плановий баланс робочого часу?
25. Як планується кількість персоналу підприємства?
26. Як вимірюється та планується продуктивність праці?
27. У чому значення та зміст планування оплати праці на підприємстві?
28. Що таке контрактна система оплати праці, в чому її особливості та переваги?
29. Значення та зміст плану матеріально-технічного забезпечення.
30. Як планується потреба в матеріальних ресурсах та як розробляється баланс матеріально-технічного забезпечення?
31. Для чого потрібні та як плануються запаси матеріальних ресурсів?
32. Значення та зміст планування собівартості продукції на підприємстві
33. Назвіть показники собівартості, що використовуються в планово-економічній роботі на підприємстві.
34. Як класифікуються витрати, що включаються до собівартості?
35. Як планується зниження витрат?
36. Що таке планова калькуляція, який її зміст та значення?
37. Для чого потрібні та як розраховуються кошторис та звіт з витрат на виробництво?

38. Як планується прибуток та від яких чинників залежать його обсяги?
39. Які податки сплачує підприємство, як вони плануються?
40. Навіщо потрібні інвестиції і як вони плануються?
41. Як розподіляється чистий прибуток?
42. Для чого потрібен бізнес-план і як його розробляють?
43. Який зміст бізнес-плану?
44. Яка мета та зміст оперативно-виробничого планування (ОВП)?
45. Як впливає рівень ОВП на ефективність виробництва?
46. Що таке ритмічність і які методи її оцінки?
47. Які системи ОВП застосовуються у масовому виробництві?
48. Які системи ОВП використовуються у серійному типі виробництва?
49. Які системи ОВП використовуються в одиничному та дрібносерійному виробництві?
50. Які календарно-планові нормативи використовуються у масовому типі виробництва?
51. Як розробляються місячні оперативні плани для цехів та дільниць у масовому виробництві?
52. Порядок розробки оперативних планів у серійному виробництві.
53. Як виконуються об'ємно-календарні розрахунки у одиничному та дрібносерійному виробництві?
54. Який існує порядок проходження замовлення в одиничному типі виробництва?
55. Як розробляються змінно-добові завдання у масовому та серійному типах виробництва?
56. Як ведеться оперативний облік предметів праці?
57. Назвіть види запасів у масовому виробництві
58. Які запаси існують у серійному типі виробництва?
59. Які особливості регулювання у різних типах виробництва?
60. Які технічні засоби використовуються для регулювання ходу виробництва?

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є такі:

за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації: індивідуальні (запитання – відповідь);

групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

за засвоєнням практичного матеріалу:

консультації індивідуальні та групові;

за проведенням комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:

підготовка доповіді для виступу на науковому семінарі;

підготовка доповіді для виступу на науковій конференції.

9. Методики активізації процесу навчання

При викладанні дисципліни передбачено застосування активних методів навчання – ділових та рольових ігор. Основні відмінності активних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою та технікою викладання, але і високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у:

високій мотивації студентів;

закріпленні теоретичних знань на практиці;

підвищенні самосвідомості студентів;

виробленні здатностей ухвалювати самостійні рішення;

виробленні здатностей до колективних рішень;

виробленні здатностей до соціальної інтеграції;

придбанні навичок вирішення конфліктів;

розвитку здатностей до компромісів.

Проблемні лекції – спрямовані на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на

матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, проте лектор сам відповідає на них, не чекаючи відповідей студентів. Система питань у ході лекції відіграє активізуючу роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді. Це відповідає за змістом теми 7.

Міні-лекції – передбачають виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

Це такі теми:

1. Сутність бізнес-планування та особливості його здійснення на підприємстві.
2. Система планів підприємства.
4. Виробництво продукції
8. Виробнича інфраструктура.
10. Фінансове планування і контроль на підприємстві.
11. Планування і контроль оновлення продукції.
12. Планування ризиків.

Робота в малих групах – використовується з метою активізації роботи студентів при проведенні лабораторних занять. Використання цієї технології дає змогу структурувати лабораторні заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) – дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Це лабораторні заняття: 2. Нормативна база планування. 5. Нормативна база планування матеріально-технічного забезпечення виробництва. 11. Планування бюджету оновлення товарного асортименту.

10. Критерії оцінювання знань студентів

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять, виконуючи практичні завдання щодо поглибленого вивчення лекційного матеріалу та отримують вміння застосувати його на практиці.

Оцінювання знань, вмінь та навичок студентів ураховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також самостійну роботу та виконання індивідуальних завдань.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись кількома методами:

1. Оцінювання знань студента під час лабораторних занять.
2. Написання доповіді.
3. Виконання завдань для самостійної роботи.
4. Проведення поточно-модульного контролю.

Оцінювання знань студента під час лабораторних занять проводиться за такими критеріями:

- 1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- 2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;
- 3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- 4) вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні завдань, проведенні розрахунків при виконанні завдань, винесених на розгляд в аудиторії;
- 5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінка "відмінно" (90 – 100 балів) ставиться за умови відповідності знань усім п'ятьом зазначеним критеріям за накопиченням. Відсутність тієї або іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

При оцінюванні завдань увага приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка на розсуд викладача буде знижена.

Доповідь є додатковою частиною самостійної роботи студента над навчальною дисципліною. Мета доповіді – поглиблення теоретичних знань, набутих студентами в процесі вивчення дисципліни.

Написання доповіді має сприяти глибшому засвоєнню студентами навчальної дисципліни, спонукає ґрунтовно вивчати нормативно-законодавчу базу з питань складання бізнес-планів, статистичні матеріали, спеціальні наукові видання вітчизняних і закордонних авторів, у яких розглядаються питання бізнес-планування діяльності господарюючого суб'єкта.

Першим етапом написання доповіді є вибір теми. Студенти обирають тему реферату за власним розсудом, але відповідно до тематики доповідей, визначеної кафедрою менеджменту та бізнесу. За погодженням з викладачем студент може підготувати доповідь на іншу тему, якої немає у цьому переліку.

Після вибору теми студент повинен розробити й викласти в письмовій формі його план. План теми слід розробляти після ознайомлення з літературними джерелами, які висвітлюють ті чи інші питання та проблеми з теми дослідження. Це дасть змогу студенту детальніше уявити собі структуру доповіді, послідовно викласти зміст, повніше висвітлити коло питань, які мають бути вирішені. План має включати лише ті питання, які безпосередньо стосуються теми та дають змогу розкрити її.

Доповідь повинна бути виконана на білому папері стандартного формату А4. Аркуші можна зшивати будь-яким способом, але так, щоб вони не розсипалися. Титульний аркуш повинен мати такий зміст: назва університету; назва кафедри; назва навчальної дисципліни; тема реферату; прізвище, ініціали студента, навчальна дисципліна, номер академічної групи; дата подання на перевірку (день, місяць рік).

За титульним аркушем слідує детальний план в якому треба виділити вступ, два – три підрозділи основного змісту, висновки та список використаної літератури, додатки.

Складні таблиці, які не вміщуються в тексті, а також інші допоміжні матеріали включаються в додатки. При цьому в тексті на них робляться відповідні посилання.

Усі аркуші слід пронумерувати – порядковий номер ставиться в правому верхньому куточку сторінки, при цьому нумерація починається на першому аркуші після вступу.

У кінці додається повний список використаних джерел. Його необхідно скласти у певному порядку: спочатку наводяться законодавчі та нормативні акти, статистичні довідники, загальна та спеціальна література за алфавітом.

Доповідь має бути виконана навіть якщо студент був відсутнім на лекціях.

Доповідь оцінюється за такими критеріями:

самостійність виконання;

логічність та деталізація плану;

повнота й глибина розкриття теми;

наявність ілюстрацій (таблиці, рисунки тощо);

кількість використаних джерел (не менше десяти);

використання цифрової інформації та відображення практичного досвіду;

наявність конкретних пропозицій з обов'язковим посиланням на використані літературні джерела;

якість оформлення.

Підготовка якісної доповіді може бути додатковою умовою отримання студентом позитивної підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Проведення поточно-модульного контролю. Поточно-модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: практичний модульний контроль і лекційний (теоретичний) модульний контроль. Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результатами оцінювання знань студента під час лабораторних занять, згідно з графіком навчального процесу.

Лекційний модульний контроль здійснюється у письмовій формі за відповідними теоретичними запитаннями та практичними завданнями.

Для підведення підсумків роботи студентів із змістовного модуля виставляється підсумкова оцінка з поточно-модульного контролю, яка враховує оцінки за практичний модульний контроль і лекційний модульний контроль. Залікова оцінка розраховується виходячи з оцінок поточно-модульного контролю.

Приклад виконання лабораторного завдання

Завдання.

За допомогою складеної самостійно електронної таблиці зробіть розрахунок коштів на оплату праці робітників, які виконуватимуть

укладений договір на виконання робіт виробничого характеру. Передбачте та заплануйте можливість використання матеріальних стимулів до праці.

Вирішення

П. І. Б.	Розряд	Годинна тарифна ставка, грн	Відпрацьовано годин	КТУ	Планування основної ЗП	План премії	Основна ЗП	Премія
Іванов	3	2,25	176	1,1	396	59,4	563,376	84,5064
Михайлов	3	2,25	168	0,95	378	56,7	486,552	72,9828
Нешлюбенко	4	3,45	168	1,05	579,6	86,94	537,768	80,6652
Петров	5	3,75	160	0,9	600	90	460,944	69,1416
Сидоров	4	3,45	176	1	607,2	91,08	512,16	76,824
Загалом:			848	5	2560,8	384,12	2560,8	384,12

Висновок: запланована сума коштів на оплату праці бригади має дорівнювати – 2944,92 грн, з них: сума основних коштів складає – 2560,8 грн, сума коштів на створення матеріальних стимулів до праці складатиме – 384,12 грн.

Для оцінки рівня відповідей студентів на теоретичні запитання та вирішення практичних завдань використовуються такі критерії:

оцінка **"відмінно"** (4 бали) ставиться за глибоке засвоєння програмного матеріалу, засвоєння рекомендованої літератури; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами щодо управління інвестиціями, вміння використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій;

(3 бали) ставиться за повне засвоєння програмного матеріалу та рекомендованої літератури; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами щодо управління інвестиціями, вміння використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій. Припускаються незначні випадкові погрішності, які не надають суттєвого впливу на повноту та змістовність відповіді;

оцінка **"добре"** (2 бали) ставиться за повне засвоєння програмного матеріалу та наявне вміння орієнтуватися в ньому, усвідомлене

застосування знань для розв'язання практичних завдань. Оцінка "добре" ставиться за умови виконання всіх вимог, які передбачено для оцінки "відмінно", при наявності незначних арифметичних помилок (тобто методичний підхід до вирішення завдання є правильним, але припущені неточності у розрахунках певних показників) або не зовсім повних висновків по одержаних результатах вирішення завдання. Оформлення виконаного завдання має бути охайним;

оцінка "задовільно" (1 бал) ставиться за часткове висвітлення змісту теоретичних питань та часткове вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних завдань.

Для підведення підсумків роботи студентів з навчальної дисципліни виставляється загальна сума оцінок, яка враховує оцінки за кожним видом контролю (дві оцінки поточно-модульного контролю за роботу протягом семестру).

Підсумкова оцінка з дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 5).

Таблиця 5

Показники успішності знань студентів за шкалами

Відсоток студентів, які досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за 100 бальною шкалою, що використовується	Оцінка за національною шкалою
1	2		3	4
10	відмінне виконання	A	100 – 90	відмінно
25	не бездоганне виконання	B	89 – 82	добре
30	взагалі робота правильна, але з помилками	C	81 – 74	
25	непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	73 – 64	задовільно
10	виконання задовольняє мінімальні критерії	E	63 – 60	
–	потрібне повторне перескладання	FX	59 – 35	Незадовільно
–	повторне вивчення дисципліни	F	34 – 0	

11. Рекомендована література

1. Агафонова Л. Підготовка бізнес-плану : практикум / Л. Агафонова. – К. : Знання, 2001. – 158 с.
2. Алексеева Г. Н. Учет и налогообложение индивидуальных предпринимателей: учебное пособие / Г. Н. Алексеева. – Тамбов : Изд. ИП Чеснокова А.В., 2010. – 80 с.
3. Банникова Н. В. Стратегическое планирование и стратегии развития российских предприятий / Н. В. Банникова // АПК: Экономика, управление. – 2007. – 180 с.
4. Барроу К. Бизнес-планирование. Полное руководство [Текст] / Барроу К. ; пер. с англ. – М. : Фаир-пресс, 2003. – 367 с.
5. Бизнес-план. Методические материалы – доп. изд. / под. ред. Н. А. Колесниковой, А. Д. Миронова. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 216 с.
6. Бизнес-план. Составление: нормы и рекомендации – М. : А-Приор, 2010. – 156 с.
7. Головань С. И. Бизнес-планирование : учебн. пособ. / С. И. Головань. – Ростов : Феникс, 2002. – 186 с.
8. Гринева В. Н. Бизнес-план производственного предприятия: комплексная технология разработки [Текст] : учебн. пособ. / В. Н. Гринева. – Х. : ИНЖЭК, 2007. – 119 с.
9. Дубровский В. Ж. Экономика и управление предприятием (фирмой) / В. Ж. Дубровский, Б. И. Чайкин // Екатеринбург, 2008. – 220 с.
10. Економіка підприємства : підручник / за ред. акад. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.
11. Економічний аналіз : навч. посібн. / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2001. – 540 с.
12. Іванісов О. С. Економіка підприємства [Текст] : підручник для студ. вищ. навч. закладів / О. С. Іванісов. – Х. : Современная печать, 2007. – 704 с.
13. Индивидуальные предприниматели : практ. пособие / под ред. А. В. Касьянова. – (8-е изд., перераб. и доп.). – М. : ИД "ГроссМедиа": РОСБУХ, 2010. – 296 с.

14. Индивидуальный предприниматель: налогообложение и учет. / под ред. Г. Ю. Касьяновой. – 9-е изд., перераб. и доп. – М. : АБАК, 2010. – 256 с.
15. Каменипер С. Е. Организация, планирование, управление деятельностью промышленных предприятий : учебник для вузов / С. Е. Каменипер, Ф. М. Русинова. – М. : Высшая школа, 2006. – 208 с.
16. Котлярова В. Г. Бизнес-план: технологии разработки и обоснования [Текст] : конспект лекций. Ч. 1 / В. Г. Котлярова. – Х. : ХНЭУ, 2004. – 103 с.
17. Крутикова Т. Л. Упрощенка 2010: учет расходов / Т. Л. Крутикова, И. О. Чавыков. – М. : АйСи Групп, 2010. – 288 с.
18. Липсиц И. В. Бизнес-план – основа успеха / И. В. Липсиц. – М. : Машиностроение, 2002. – 80 с.
19. Орлов О. А. Планирование деятельности промышленного предприятия : учебник / О. А. Орлов. – К. : Скарби, 2006. – 416 с.
20. Петров А. Н. Стратегическое планирование / А. Н. Петров. – СПб. : Знание, 2006. – 188 с.
21. Планування діяльності підприємства [Текст] : навч. посіб. / за ред. О. М. Свінцицької. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Кондор, 2009. – 263 с.
22. Попов В. М. Бизнес-планирование : учебник / В. М. Попов, С. И. Ляпунов, С. Ю. Муртазаева. – М. : Финансы и статистика, 2003 – 156 с.
23. Сборник бизнес-планов деловых ситуаций [Текст] : учебн.-практич. пособ. / под ред. В. М. Попова, С. И. Ляпунова. – 4-е изд. – М. : КноРус, 2004. – 375 с.
24. Сервер Верховной Рады Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cfin.ru/press/management/>.
25. Тарасюк Г. М. Управління проектами : навч. посібн. / Г. М. Тарасюк. – К. : Каравела, 2006. – 344 с.
26. Тарасюк Г. М. Планування діяльності підприємства: навч. посібн. / Г. М. Тарасюк, Л. І. Шваб. – К. : Каравела, 2005. – 312 с.
27. Тарасюк Г. М. Планування комерційної діяльності : навч. посібник / Г. М. Тарасюк. – К. : Каравела, 2005. – 400 с.
28. Телетов О. С. Бізнес-планування : навч. посібн. з дисципліни "Бізнес планування" / О. С. Телетов. – Суми : СумДУ, 2005. – 78 с.

29. Финансовы бизнес-план: учебн. пособ. / под ред. дейст. члена Акад. инвестиций РФ, д-ра экон. наук, проф. В. М. Попова. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 480 с.

30. Черняк В. З. Бизнес-планирование : учебник / В. З. Черняк. – М. : Юнити, 2003. – 146 с.

31. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства : навч. посібн. / Ю. С. Цал-Цалко. – Житомир : ЖІТІ, 2002. – 648 с.

32. Экономика организации (предприятия) : учебное пособие / В. П. Грузинов, В. А. Кузьменко. – М. : 2008. – 202 с.

33. Экономика предприятия / под ред. проф. В. Я. Горфинкеля, проф. В. А. Швандара. – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 2009. – 670 с.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	8
3. Зміст дисципліни за модулями та темами	10
4. План лекцій	12
5. План лабораторних занять	15
6. Завдання для самостійного опрацювання	16
7. Контрольні запитання для самодіагностики	21
8. Індивідуально-консультативна робота	24
9. Методики активізації процесу навчання	24
10. Критерії оцінювання знань студентів	26
11. Рекомендована література	31

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ"
для студентів напряму підготовки
6.030601 "Менеджмент"
денної форми навчання**

Укладач **Красноносова Олена Миколаївна**

Відповідальний за випуск **Лепейко Т. І.**

Редактор **Пушкар І. П.**

Коректор **Мартовицька-Максимова В. А.**

План 2013 р. Поз. № 58.

Підп. до друку Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,25. Обл.-вид. арк. 2,81. Тираж прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*